

Muntlig tradisjon i Norge - eventyr, sagn og ballader

Telemark University College

Muntlig tradisjon

1. Eventyr

Varianter av samme type over “hele” Norge, men noen med tydelige lenker til Europa eller andre steder i verden, det meste ble nedskrevet 1840-1900

2. Sagn

Norske i utgangspunktet, men kan ligne på sagn fra andre land, skrevet ned hovedsakelig 1840-1900

3. Skandinaviske middelalderballader (= “folkeviser”)

Varianter av samme type i Norge, Sverige, Danmark, Færøyene og Island

Samlet og nedskrevet over et langt tidsrom (1500-1900)

* I tillegg finnes også **tulling, kulokk, gåter, ordtak, og bånsull**

Eventyr

- * I dag har vi 4200 varianter av ulike typer
- * Første samling i 1833 ved Andreas Faye
- * Viktigste:

1841/1851 H .C. Asbjørnsen og Jørgen Moe

Samlet og «forbedret» skrev på dansk,

Men inkluderte norske ord og uttrykk fra fortellerne, la et viktig grunnlag for den nye norske litteraturen

- * (på engelsk: http://www.surlalunefairytales.com/authors/asbjornsen_moe.html)
- * på norsk her: <http://norske-eventyr.com/category/norske-eventyr>,
<http://folkeeventyr.no/> (m originalillustrasjoner) eller
<http://runeberg.org/folkeven/> (A&M)

Eventyr systematisering

- * Systematisering av korpus:
  - * Arnee & Thompson, Uther, (= ATU system)
  - * Ø. Hodne: The Types of the Norwegian Folktale
- * Systematisering av innhold, innholdselement og fortellingsstruktur
  - * Axel Olrik (1908): «Episke love i folkedigtingen»
  - * Vladimir Propp (1928/58): *The Morphology of the Folk Tale*, 31 funksjoner og 7 deltagere
  - * Algirdas Julien Greimas (1966): *Structural Semantics: An attempt at a Method*, aktantmodellen
  - * Bruno Bettelheim (1976): *The Uses of Enchantment*
  - * -og deres etterfølgere...

Sagn og eventyr

Eventyr	Sagn (= «det som blir sagt»)
“Det var en gang”, ubestemt tid	Ofte tidfestet
Ubestemt sted	Ofte stedfestet
Presentert som diktning	Presentert som fakta (selv om ikke fortelleren selv tror på det)
	Kan bygge på kjente hendelser
Stiliserte eventyrskikkelser (Per, Pål, Espen Askeladd)	Kan si navnet på den som skal ha opplevd det
Vanligvis lengere enn sagna	Vanligvis korte, bare en episode
Fossilisert skriftkultur	Fortsatt produktiv muntlig sjanger
Alltid lykkelig slutt for hovedpersonen	Kan være både tragisk historie og tragisk slutt

Sagn- og eventyrfigurer

- * Tusser, nisser
- * Hulder
- * Haugkall, haugbonde
- * Nøkk, draug, sjøorm
- * Havfrue
- * Alv
- * Gjengangere, deildegast
- * Heks
- * Troll

Historiske sagn

Historiske hendelser

Svartedauden 1349 -
med sin rive og kost

Historiske sagn

* Førnesbrunnen

Opphavssagn

- * Forklaring på naturformer: De syv søster og frieren deres i Geiranger

Opphavssagn

- * De syv søstre i Nordland

Skandinaviske middelalderballader («folkeviser»)

- * I alle de nordiske land som har felles språklig utgangspunkt
- * 837 alt i alt, 17 felles i alle land
- * Flest og tidligst nedskrevne i Danmark
- * Trolig norsk opprinnelse, fra slutten av 1200-tallet
- * De eldste bygger på motiver fra franske ridderromaner
- * Nedskrevet 1500-1900, samme ballade i alle land, men med signifikante forskjeller

Skandinaviske middelalderballader

- * Ballad < ballare = dans
- * Danses ennå på Færøyene
- * Og er fortsatt på vandring
- * Týr har vært over hele Europa med sine gamle balladetekster i ny innpakning
<http://www.youtube.com/watch?v=cLB3yXRjOa4>